

«Περιγραφή, η “τέχνη” του χώρου: αναπαράσταση μέσα από το λόγο ενός ιστορικού μνημείου και παρουσίασή του με πολυτροπικό κείμενο (από τη Νεοελληνική Γλώσσα στην Τοπική Ιστορία), μια διαθεματική διδακτική πρόταση για το Γυμνάσιο»

Κωνσταντίνος Γιαπουντζής

Φιλολόγος, Γυμνάσιο Νέων Επιβατών Ν. Θεσσαλονίκης

giapountzis@yahoo.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο σχολικό εγχειρίδιο της Νεοελληνικής Γλώσσας της Α' Γυμνασίου οι μαθητές διδάσκονται τις έννοιες της περιγραφής και της πολυτροπικότητας. Στη Γ' Γυμνασίου διδάσκονται Τοπική Ιστορία. Η Τοπική Ιστορία, βέβαια, αποτελεί γνωστικό αντικείμενο που είναι δυνατόν να προσεγγίσει ο εκπαιδευτικός σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες.

Στόχος της διδακτικής πρότασης είναι η κατανόηση των παραπάνω εννοιών (περιγραφή-πολυτροπικότητα) μέσα από τη μελέτη κειμένων που σχετίζονται με την Τοπική Ιστορία. Επιχειρείται, δηλαδή, μια διαθεματική προσέγγιση της γνώσης. Η μελέτη μιας έννοιας υπό το πρίσμα διαφορετικών γνωστικών αντικειμένων, συμβάλλει στην ουσιαστικότερη κατανόησή της και ενισχύει την ανάπτυξη κριτικής, αναλυτικής και συνθετικής σκέψης.

Η πρόταση ακολουθεί την ομαδοσυνεργατική μορφή διδασκαλίας κατά την οποία οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες με τη μέθοδο σχεδίων εργασίας (project), η οποία στηρίζεται στις αρχές της αυτενέργειας και της συμμετοχικής μάθησης.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την υλοποίηση αυτής της διδακτικής πρότασης είναι η αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ). Οι ΤΠΕ ενισχύουν ποικιλοτρόπως την εκπαιδευτική διαδικασία με τη νέα γενιά γνωστικών εργαλείων που μας παρέχουν και το διαδίκτυο μπορεί να αποτελέσει ένα δυναμικό μέσο μάθησης και διδασκαλίας. Η διδασκαλία, όμως, οποιουδήποτε γνωστικού αντικείμενου με τη χρήση των παραπάνω πρέπει να είναι καλά στοχευμένη και σχεδιασμένη τόσο σε θεματικό όσο και σε τεχνικό επίπεδο.

Στην πρόταση αυτή, λοιπόν, οι μαθητές επισκέπτονται ιστοσελίδες, συγκεντρώνουν πληροφοριακό υλικό για τον τόπο και το μνημείο που έχει επιλεγεί, εστιάζουν στην εξωτερική και εσωτερική περιγραφή του, παρακολουθούν την πολυτροπικότητα των ηλεκτρονικών κειμένων, ασκούνται στην παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου, απαντούν σε ασκήσεις

φύλλων εργασίας και τέλος, εφαρμόζοντας όσα έχουν διδαχθεί για τα χαρακτηριστικά και τη γλώσσα της περιγραφής, παρουσιάζουν ένα περιγραφικό κείμενο, μορφοποιώντας το και ενισχύοντας το μήνυμά του με εικόνες, φωτογραφίες, χάρτες, σκίτσα, animations, ώστε να το κάνουν πολυτροπικό.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Περιγραφή, πολυτροπικότητα, Νεοελληνική Γλώσσα, Τοπική Ιστορία, διαθεματικότητα, μέθοδος project, ΤΠΕ, Λευκός Πύργος

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην εποχή μας με την τεράστια τεχνολογική ανάπτυξη, συναντάμε κείμενα που μεταδίδουν το μήνυμά τους χρησιμοποιώντας όχι μόνο το γλωσσικό κώδικα, αλλά και πλήθος σήματα άλλων κωδίκων. Ιδιαίτερα η ανάπτυξη της ηλεκτρονικής τεχνολογίας οδηγεί σε οπτικές μορφές αναπαράστασης των “πραγμάτων” και στην ευκολότερη χρήση διαφορετικών κωδίκων στο ίδιο κείμενο. Κοντολογίς, για την κατανόηση ενός κειμένου χρειάζεται η κατανόηση μηνυμάτων που μεταφέρονται λεκτικά αλλά και οπτικά, εφόσον οι φωτογραφίες, οι εικόνες, τα διαγράμματα, οι πίνακες, τα γραφήματα, οι χάρτες, τα σκίτσα, η διαμόρφωση ενός κειμένου και άλλα παρεμφερή παίζουν καθοριστικό ρόλο.

Η οπτική επικοινωνία καθίσταται τόσο κρίσιμη στο χώρο της δημόσιας επικοινωνίας, ώστε ο οπτικός γραμματισμός είναι πλέον επιβεβλημένος (Kress και Van Leeuwen, 1996). Η πολυτροπικότητα των κειμένων είναι μια πραγματικότητα και πρέπει να γίνει κατανοητό ότι, πλέον, και υπό την επίδραση των νέων τεχνολογιών, ο αλφαριθμητισμός διαφοροποιείται και εξελίσσεται σε πολυγραμματισμό. «Η γλώσσα ως γραπτός (και ως προφορικός) λόγος υπάρχει τώρα σε ένα πολυτροπικό τοπίο, δηλαδή σε ένα τοπίο όπου συνυπάρχουν διάφοροι τρόποι αναπαράστασης» (Kress, 2000).

Οι μαθητές δέχονται καθημερινά καταιγισμό πολυτροπικών κειμένων από το διαδίκτυο, την τηλεόραση, τον Τύπο, τις αφίσες, ακόμα και τα σχολικά βιβλία. Η συστηματική διδασκαλία τέτοιων κειμένων μπορεί να τους προετοιμάσει να τα χειρίζονται ικανοποιητικά, να αποκωδικοποιούν το πλήθος των μηνυμάτων που εκπέμπουν, να τα αξιολογούν και να τα αξιοποιούν. Η μελέτη και η κατανόηση της πολυτροπικότητας των κειμένων θα έκανε τους μαθητές πιο συνειδητούς στη μεταξύ τους επικοινωνία και θα τους διευκόλυνε στην πρόσληψη και αποκωδικοποίηση της πραγματικότητας που βιώνουν (Χοντολίδου, 1999).

Το πολυτροπικό κείμενο, λόγω της σύνθετης φύσης του, μπορεί να αξιοποιηθεί διδακτικά και για τον επιπρόσθετο λόγο ότι εξυπηρετεί και διευκολύνει τη διαθεματική προσέγγιση των γνωστικών αντικειμένων του σχολείου. Η χρήση κειμένων που απαιτούν να “διαβάζουμε” λεκτικά και οπτικά μπορεί να συνδέσει τη γλωσσική διδασκαλία με οποιοδήποτε γνωστικό αντικείμενο.

Θέμα της γλωσσικής διδασκαλίας αποτελεί και η περιγραφή, εφόσον ως "τρόπος" (mode) χρησιμοποιείται πολύ συχνά στο λόγο. Η διδασκαλία της, μάλιστα, ορίζεται από το ισχύον αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών σε όλες τις σχολικές βαθμίδες. Οι μελετητές, αν και δεν ταυτίζονται απόλυτα οι απόψεις τους αναφορικά με την κατηγοριοποίηση των κειμενικών ειδών - ο Η. Ματσαγγούρας για παράδειγμα διακρίνει τα κείμενα σε αφηγηματικά, περιγραφικά, επιχειρηματολογικά ή χρηστικά, περιληπτικά (Ματσαγγούρας, 2001α), ο Jean Michael Adam σε αφήγηση, περιγραφή, επιχειρηματολογία, εξήγηση, διάλογο (Adam, 1996) - συμφωνούν ότι η περιγραφή αποτελεί βασικό κειμενικό είδος.

Σύμφωνα με τα λεξικά περιγραφή ονομάζουμε την αναπαράσταση-απεικόνιση μέσα από τον προφορικό ή γραπτό λόγο (ή και με κινήσεις) ενός προσώπου, ενός πράγματος, ενός χώρου, ενός γεγονότος, ενός φαινομένου, μιας ενέργειας, μιας κατάστασης πραγματικής ή φανταστικής. Όλα αυτά τα αντιλαμβανόμαστε αρχικά μέσω της εμπειρίας και, αφού τα επεξεργαστούμε νοητικά, επιδιώκουμε να τα απεικονίσουμε για χάρη του ακροατή ή του αναγνώστη, με σκοπό να τον ενημερώσουμε, να τον πληροφορήσουμε, να τον πείσουμε και για πολλούς άλλους λόγους. Απαραίτητη προϋπόθεση, λοιπόν, για την περιγραφή θα πρέπει να θεωρήσουμε την προσεκτική παρατήρηση του περιβάλλοντός μας με τη βοήθεια και των πέντε αισθήσεων, στο βαθμό που αυτό είναι δυνατό. Η περιγραφή ως "τέχνη" του χώρου αποδίδει το "είναι" της φυσικής/κοινωνικής πραγματικότητας.

Το αντικείμενο της περιγραφής μπορεί να είναι στατικό, μπορεί όμως να βρίσκεται και σε εξέλιξη. Γενικά, τα αντικείμενά της είναι άπειρα, όσες άπειρες είναι οι περιστάσεις κατά τις οποίες θέλουμε να απεικονίσουμε κάτι και να δώσουμε την εικόνα του σε κάποιον άλλον. Περιγραφικά κείμενα θα συναντήσουμε στη λογοτεχνία, στην επιστήμη, στα σχολικά εγχειρίδια, σε εφημερίδες και περιοδικά, σε πρακτικούς οδηγούς τουριστικούς, μαγειρικούς κ.ά., σε ενημερωτικά ή διαφημιστικά φυλλάδια, σε έντυπα με οδηγίες χρήσης ή κατασκευής κάποιας συσκευής, σε καταλόγους μουσείων, σε επίσημα έγγραφα, σε μικρές αγγελίες και σε πλήθος άλλα καθημερινά χρηστικά κείμενα. Πολύ συχνά, λοιπόν, η περιγραφή εξυπηρετεί κοινωνικές και προσωπικές ανάγκες της καθημερινής ζωής. Επιπρόσθετα, η περιγραφή, αν και μπορεί να σταθεί μόνη της στο λόγο, συνήθως συνδυάζεται με άλλα είδη λόγου και ιδίως με την αφήγηση.

Από τα παραπάνω καταδεικνύεται η σπουδαιότητα της περιγραφής και η αναγκαιότητα της συστηματικής διδασκαλίας της στους μαθητές, οι οποίοι σε πάρα πολλές επικοινωνιακές περιστάσεις τόσο στη σχολική όσο και στην εξωσχολική τους καθημερινότητα καλούνται να έρθουν σε επαφή με τον περιγραφικό λόγο είτε ως πομποί είτε ως δέκτες.

Η διδακτική αυτή πρόταση βασίζεται κατά κύριο λόγο στη χρήση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ). Η ραγδαία

επικράτηση των ΤΠΕ σε όλες τις πτυχές της σύγχρονης ζωής, κατά συνέπεια και της σχολικής, είναι αναμφισβήτητο γεγονός. Η χρήση τους στη διδασκαλία μεταβάλλει το διδακτικό περιβάλλον, καθώς ο εκπαιδευτικός παύει να είναι ο μοναδικός παροχέας της γνώσης, ο από καθέδρας επαΐων, η απόλυτη αυθεντία και η πληροφορία πλέον αναζητείται και αντλείται μέσω των Η/Υ και του διαδικτύου. Οι ΤΠΕ μας παρέχουν μια νέα γενιά γνωστικών εργαλείων και το διαδίκτυο μπορεί να αποτελέσει ένα δυναμικό μέσο μάθησης και διδασκαλίας. Δεν είναι τυχαία η εμφάνιση του όρου «εκπαιδευτική τεχνολογία» (educational technology), που με τη στενή έννοια αναφέρεται στη χρησιμοποίηση τεχνολογιών και τεχνικών συσκευών στην εκπαιδευτική διαδικασία (Σολομωνίδου, 1999). Σίγουρα δεν αρκεί μια απλή περιήγηση σε ιστοσελίδες σχετικές με το διδακτικό αντικείμενο. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι να υπάρχουν ελεγμένες ηλεκτρονικές τοποθεσίες και φιλτραρισμένες πηγές, που να μπορούν να προσφέρουν σοβαρή και αξιόπιστη γνώση. Η περιήγηση στο διαδίκτυο πρέπει να γίνεται με συγκεκριμένους στόχους και να συνοδεύεται από φύλλα εργασίας με συγκεκριμένες δραστηριότητες, που θα αποσοβούν τον αποπροσανατολισμό και την παραπληροφόρηση των μαθητών, θα υποστηρίζουν τη διερευνητική μάθηση και θα τους παρέχουν κίνητρα, ώστε να συνδέουν τη σχολική τάξη με τη σύγχρονη πραγματικότητα.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

ΤΑΞΗ

Α' Γυμνασίου ή Γ' Γυμνασίου

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ-ΜΑΘΗΜΑΤΑ

- Νεοελληνική Γλώσσα Α' Γυμνασίου
- Μεσαιωνική και Νεότερη Ιστορία Β' Γυμνασίου
- Τοπική Ιστορία Γ' Γυμνασίου

ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

- Από τη Νεοελληνική Γλώσσα Α' Γυμνασίου:
Ενότητα 1η, Β' Μέρος, σελ. 17: ποια κείμενα λέγονται πολυτροπικά
Ενότητα 3η, Β' Μέρος, σελ. 43-46: ορισμός περιγραφής, χαρακτηριστικά της, η γλώσσα της
Ε' Μέρος, σελ. 56-57: ο ρόλος της εικόνας στα πολυτροπικά κείμενα
Ενότητα 5η, Β' Μέρος, σελ. 92: πολύ συχνή η χρήση συνδετικών ρημάτων στην περιγραφή
Ενότητα 7η, Δ'-Ε' Μέρος, σελ. 118-120: είδη περιγραφής, γραμματικά γνωρίσματά της
Ενότητα 10^η με θέμα "Γνωρίζω τον τόπο και τον πολιτισμό μου": όλα τα κείμενα της ενότητας είναι περιγραφικά

Ασκήσεις εμπέδωσης για την περιγραφή και την πολυτροπικότητα, εκτός από τις παραπάνω ενότητες, συναντάμε και στις Ενότητες 4 και 6 στο Μέρος “Δραστηριότητες παραγωγής λόγου”, καθώς και στις αντίστοιχες Ενότητες του Τετραδίου Εργασιών.

- Από τη Μεσαιωνική και Νεότερη Ιστορία Β' Γυμνασίου: Κεφάλαιο 4ο, Περίοδος της κρίσης του Βυζαντίου (1025-1453).

ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

Η διδακτική αυτή πρόταση προτείνεται να υλοποιηθεί μετά το τέλος και της 10ης Ενότητας του βιβλίου Νεοελληνική Γλώσσα Α' Γυμνασίου (είναι η τελευταία ενότητα και έχει θέμα “Γνωρίζω τον τόπο μου και τον πολιτισμό μου”) για 3 κυρίως λόγους:

α) Η γνωριμία με έναν τόπο μέσω της μελέτης ενός μνημείου του είναι μέσα στη φιλοσοφία της διδακτικής αυτής ενότητας. Τα μνημεία, εξάλλου, διδάσκουν με έναν τρόπο που δύσκολα αναιρείται, γιατί είναι απτοί μάρτυρες της ιστορίας και του πολιτισμού ενός τόπου. Επιπρόσθετα, τα κείμενα της ενότητας είναι περιγραφικά.

β) Γίνεται επανάληψη ύλης που διδάχτηκε σε προηγούμενες ενότητες (περιγραφή, πολυτροπικότητα).

γ) Κλείνει η διδασκαλία του βιβλίου με έναν “πολύχρωμο” και ελκυστικό για τους μαθητές τρόπο, αφού το ζητούμενο είναι η παραγωγή περιγραφικού πολυτροπικού κειμένου.

Η διδακτική αυτή πρόταση μπορεί να υλοποιηθεί και από τον καθηγητή που διδάσκει Τοπική Ιστορία στη Γ' Γυμνασίου. Φυσικά θα επιλεγεί ένα ιστορικό μνημείο της περιοχής, εφόσον η μελέτη της τοπικής ιστορίας πραγματοποιείται σε τοπική κλίμακα, το ενδιαφέρον της εστιάζεται σ' έναν μάλλον περιορισμένο χώρο αναφοράς, είναι κοντολογίς μια μικροϊστορία. Στη συγκεκριμένη πρόταση οι μαθητές επέλεξαν το μνημείο-σύμβολο της Θεσσαλονίκης, το σήμα κατατεθέν της, το Λευκό Πύργο. Βασικό κριτήριο επιλογής υπήρξαν οι προσλαμβάνουσές τους, καθώς το μνημείο-έμβλημα της πόλης είναι συνυφασμένο με την καθημερινότητά της.

Είναι, όμως, προφανές ότι, για να αξιοποιηθούν τα πορίσματα της Τοπικής Ιστορίας, χρειάζεται να ενταχθούν στη μακροϊστορία, τη γενική ιστορία. Και οι μαθητές της Γ' Γυμνασίου έχουν διδαχθεί τέτοια ιστορία στις προηγούμενες τάξεις. Για την ενασχόλησή μας με το Λευκό Πύργο (κτίσμα του 1535-6) το γενικό ιστορικό πλαίσιο καλύπτεται από τη Μεσαιωνική και Νεότερη Ιστορία της Β' Γυμνασίου.

Πέρα από τις ιστορικές γνώσεις που θα αποκομίσουν οι μαθητές, επιπρόσθετο κέρδος θα είναι η άσκησή τους σε περιγραφικά πολυτροπικά κείμενα.

ΧΡΟΝΟΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

3 διδακτικές ώρες

ΧΩΡΟΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

- 1 διδακτική ώρα στην αίθουσα διδασκαλίας
- 2 διδακτικές ώρες στο εργαστήριο υπολογιστών

ΛΟΓΙΣΜΙΚΟ

- Φυλλομετρητής (Browser) πλοήγησης στο διαδίκτυο (π.χ. Internet Explorer) και μηχανή αναζήτησης (π.χ. www.google.gr)
- MS Word (Πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου)
- MS PowerPoint (Πρόγραμμα παρουσίασης)

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

Σχετική εξοικείωση καθηγητή και μαθητών με τα παραπάνω.

ΕΙΔΙΚΟΙ-ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

- Να έρθουν οι μαθητές σε επαφή με περιγραφικά κείμενα και να μάθουν να αναγνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά του περιγραφικού λόγου. Ειδικότερα να αντιληφθούν ότι η περιγραφή ως είδος κειμένου συνδέεται με το χώρο, ότι περιγραφικά κείμενα συναντάμε σε διάφορους τομείς, ότι υπάρχουν πολλά είδη περιγραφής, να μάθουν από ποιους παράγοντες εξαρτάται η επιλογή του υλικού μιας περιγραφής, ποια είναι τα χαρακτηριστικά της περιγραφικής γλώσσας, ποια η οργάνωση-δομή των περιγραφικών κειμένων.
- Να συνειδητοποιήσουν ότι περιγραφικά κείμενα συναντάμε παντού και να ασκηθούν στην παραγωγή προφορικού και γραπτού περιγραφικού λόγου, εφόσον τέτοιου είδους κείμενα αποτελούν στοιχεία της καθημερινότητάς μας.
- Να αντιληφθούν ότι στην εποχή μας με την τεράστια τεχνολογική ανάπτυξη έρχονται καθημερινά σε επαφή με ένα πλήθος πολυτροπικών κειμένων και ότι η μελέτη και η κατανόηση της πολυτροπικότητάς τους μας κάνει πιο αποτελεσματικούς στη μεταξύ μας επικοινωνία.
- Να καταλάβουν ότι ο ρόλος της εικόνας στα πολυτροπικά κείμενα είναι ιδιαίτερα σημαντικός (συμπληρώνει το νόημα των λέξεων ή ενισχύει το μήνυμα του κειμένου ή μεταβιβάζει το κύριο νόημα ή απλώς κάνει το κείμενο πιο ελκυστικό).
- Να μάθουν για την ιστορία του τόπου τους μέσα από τη μελέτη ενός μνημείου του.

ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

- Να αντιληφθούν οι μαθητές ότι το διαδίκτυο με την πρόσβαση σε πλήθος πηγών πληροφόρησης που παρέχει μπορεί να αποτελέσει σημαντικό εργαλείο μάθησης.

- Να αναπτύξουν την κριτική και την αφαιρετική ικανότητά τους (επιλέγοντας το σχετικό με το θέμα και απορρίπτοντας το λιγότερο ή καθόλου σχετικό).
- Να έρθουν σε επαφή και να κατανοήσουν την πολυτροπικότητα των ηλεκτρονικών κειμένων, εντοπίζοντας παράλληλα τις διαφορές τους από τα “συμβατικά” μη ηλεκτρονικά.
- Η ενασχόλησή τους με ένα μνημείο μέσα από συγκεκριμένους δικτυακούς τόπους να κεντρίσει το ενδιαφέρον τους για έρευνα και για άλλα τοπικά μνημεία, επομένως να γνωρίσουν ουσιαστικότερα τον τόπο τους και να εκτιμήσουν την ιστορία και τον πολιτισμό του.
- Να ενεργοποιηθούν με την κατάργηση του παραδοσιακού σχήματος διδασκαλίας που προϋποθέτει καθηγητή-εισηγητή και μαθητές-ακροατές και να μάθουν μέσα από μια δυναμική διαδικασία οικοδόμησης της γνώσης αυτενεργώντας και αναπτύσσοντας πρωτοβουλίες.
- Να συνειδητοποιήσουν μέσα από τη δραστηριοποίησή τους σε ομάδες την αποτελεσματικότητα της συνεργατικής μάθησης.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΑΞΗΣ-ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ-ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Η πρώτη διδακτική ώρα διεξάγεται στην αίθουσα διδασκαλίας, με χρήση του σχολικού εγχειριδίου ως σημείο αναφοράς, υπολογιστή και προτζέκτορα Ξεκινάμε από τη 10η Ενότητα του βιβλίου Νεοελληνική Γλώσσα Α' Γυμνασίου που είναι η τελευταία και έχει θέμα “Γνωρίζω τον τόπο μου και τον πολιτισμό μου”. Οι μαθητές έχουν ήδη συμφωνήσει για το προς έρευνα ιστορικό μνημείο. Ο καθηγητής προβάλλει περιγραφικά κείμενα σχετικά με το μνημείο που συνοδεύονται τουλάχιστον από εικόνες (πολυτροπικά). Με βάση τα κείμενα αυτά γίνεται επανάληψη θεωρητικών γνώσεων προηγούμενων ενοτήτων στο θέμα της περιγραφής (ορισμός, είδη, χαρακτηριστικά, γλώσσα περιγραφής) και της πολυτροπικότητας (ορισμός, γνωρίσματα πολυτροπικού κειμένου, ο ρόλος της εικόνας στα κείμενα αυτά). Στη συνέχεια προβάλλονται φωτογραφίες του μνημείου και οι μαθητές καλούνται να περιγράψουν τι βλέπουν (παραγωγή προφορικού περιγραφικού λόγου). Ο καθηγητής φέρνει στην αίθουσα και βιβλία, περιοδικά, λευκώματα, άρθρα που αναφέρονται στο μνημείο και τον τόπο και στα οποία μπορεί να ανατρέξει όποιος μαθητής το επιθυμεί. Δίνονται ασκήσεις για το σπίτι είτε από το σχολικό εγχειρίδιο είτε από το τετράδιο εργασιών.

Οι δύο επόμενες ώρες διεξάγονται στην αίθουσα υπολογιστών, όπου ο καθηγητής έχει ήδη εγκαταστήσει στην επιφάνεια εργασίας των Η/Υ τα εικονίδια του Internet Explorer, του Word και του PowerPoint, το οποίο περιέχει τα φύλλα εργασίας με τις δραστηριότητες που έχει ετοιμάσει. Ζητείται από τους μαθητές να χωριστούν σε ομάδες των τριών ατόμων (αυτορρύθμιση) και να καθίσουν στους διαθέσιμους σταθμούς εργασίας. Σε κάποιες περιπτώσεις ίσως χρειαστεί η επέμβαση του καθηγητή για να αλλάξει τη σύνθεση των ομάδων,

ώστε να εξασφαλιστεί τουλάχιστον η ύπαρξη ενός ικανού χρήστη του υπολογιστή σε κάθε ομάδα. Γενικά, ο καθηγητής περιορίζεται σε ρόλο καθοδηγητικό, επικουρικό, συμβουλευτικό. Δεν είναι το κεντρικό πρόσωπο της διδακτικής διαδικασίας, η παρουσία του στην αίθουσα είναι διακριτική. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού πρέπει να διακρίνεται από τα εξής χαρακτηριστικά γνώρισμα: α) δράση από το παρασκήνιο, β) παροχή βοήθειας, όταν είναι απαραίτητη, γ) συμμετοχή με ίσους όρους, δ) υπομονή, όχι παρέμβαση (Frey, 1998). Οι μαθητές αυτενεργούν και αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες, ώστε όχι μόνο να μάθουν αλλά και να χαρούν τη διαδικασία της μάθησης. Κάθε μέλος της ομάδας αναλαμβάνει διαφορετικό ρόλο. Το πρώτο μέλος εκπροσωπεί την ομάδα, το δεύτερο χειρίζεται τον υπολογιστή, το τρίτο συμπληρώνει το φύλλο εργασίας. Οι ρόλοι εναλλάσσονται κυκλικά μετά από κάθε δραστηριότητα του φύλλου εργασίας. Οι μαθητές ανοίγουν τον Internet Explorer και το PowerPoint από την επιφάνεια εργασίας του υπολογιστή. Αρχικά, όλες οι ομάδες ασχολούνται με τις δραστηριότητες ενός κοινού φύλλου εργασίας. Μετά την ολοκλήρωσή του ανατίθεται σε κάθε ομάδα διαφορετικός ρόλος, διαφορετικό διερευνητικό πεδίο. Μέσα από συγκεκριμένες δραστηριότητες και ηλεκτρονικές διευθύνσεις κάθε ομάδα καλείται να συγκεντρώσει στοιχεία, πληροφορίες και φωτογραφικό υλικό:

- για την πόλη όπου βρίσκεται το μνημείο (συνοπτικά)
- για το ίδιο το μνημείο (πότε χτίστηκε, από ποιον, ονομασία του, χωροταξικός προσδιορισμός του, ένταξή του στο ιστορικό γίγνεσθαι)
- για την εσωτερική και εξωτερική περιγραφή του
- για τη χρήση του στο παρελθόν και στο παρόν

Μετά την ολοκλήρωση αυτής της διαδικασίας κάθε ομάδα:

- συντάσσει στο Word μικρά κείμενα με το πληροφοριακό υλικό που συγκεντρώσε
- αλληλεπιδρά με τις υπόλοιπες ομάδες, ενημερώνοντας, συζητώντας, ανταλλάσσοντας απόψεις, ασκώντας κριτική
- απαντά στις δραστηριότητες των φύλλων εργασίας που της έχουν ανατεθεί
- δημιουργεί ένα περιγραφικό πολυτροπικό κείμενο

Ως επιστέγασμα της όλης διαδικασίας προγραμματίζεται επίσκεψη-ξενάγηση στο μνημείο που μελετήθηκε. Κάθε ομάδα, ανάλογα με το θέμα με το οποίο ασχολήθηκε, ξεναγεί τις υπόλοιπες. Η θεωρητική γνώση μετατρέπεται σε βιωματική.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΦΥΛΛΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Τα φύλλα εργασίας δίνονται σε PowerPoint. Κάποιες από τις δραστηριότητες που περιέχουν στοχεύουν στη συγκέντρωση πληροφοριακού υλικού. Οι υπόλοιπες ελέγχουν τις γνώσεις των μαθητών στις έννοιες της περιγραφής και της πολυτροπικότητας. Σε όλες δίνονται σαφείς και αναλυτικές οδηγίες, ιδιαίτερα σε εκείνες που απαιτείται πλοήγηση στο διαδίκτυο. Οι περισσότερες απαντώνται πάνω στις διαφάνειες του PowerPoint, ενώ για

κάποιες άλλες απαιτείται χρήση του Word. Οι ηλεκτρονικές διευθύνσεις, τα κείμενα, οι εικόνες, οι φωτογραφίες, τα βίντεο όλων των δραστηριοτήτων αναφέρονται στο ιστορικό μνημείο που έχουν επιλέξει οι μαθητές και στην πόλη στην οποία βρίσκεται (Λευκός Πύργος, Θεσσαλονίκη). Γίνεται με αυτόν τον τρόπο σύνδεση με την Τοπική Ιστορία.

Οι τέσσερις πρώτες δραστηριότητες (1-4) δίνονται σε κοινό φύλλο εργασίας σε όλες τις ομάδες. Στόχο έχουν να κεντρίσουν το ενδιαφέρον των μαθητών, να τους ωθήσουν σε ουσιαστικότερη ενασχόληση με το θέμα και να τους προετοιμάσουν για τις ακόλουθες δραστηριότητες. Η τελευταία δραστηριότητα (17), ενταγμένη σε επικοινωνιακό πλαίσιο, απευθύνεται, επίσης, σε όλες τις ομάδες, αφού η παραγωγή περιγραφικού πολυτροπικού κειμένου είναι το τελικό ζητούμενο. Οι ενδιάμεσες δραστηριότητες (5-16) μοιράζονται σε τόσα φύλλα εργασίας όσες είναι και οι ομάδες που έχουμε συγκροτήσει (ο αριθμός των ομάδων υπαγορεύεται από τον αριθμό των μαθητών της τάξης). Κάθε ομάδα, ανάλογα με το θέμα που της έχει ανατεθεί, ασχολείται με το αντίστοιχο φύλλο εργασίας.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

(Δίνεται εικόνα του Λευκού Πύργου και διάφορα animations: ψάρια, πουλιά, καράβι, ήλιος, ψαράς, γοργόνα).

Ζωντανέψτε την εικόνα. Κρατώντας πατημένο το αριστερό πλήκτρο του ποντικιού πάνω στα animations σύρετέ τα σε όποιο σημείο της εικόνας θέλετε.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

(Στη διαφάνεια υπάρχει βίντεο με το Λευκό Πύργο).

Παρακολουθείστε το βίντεο που υπάρχει σε αυτήν τη διαφάνεια πατώντας αριστερό κλικ πάνω του (δείχνει το Λευκό Πύργο εξωτερικά καθώς και τον περιβάλλοντά του χώρο).

Στη συνέχεια μπειτε στην ιστοσελίδα <http://lpth.org> και κάντε κλικ στη φράση *Ελληνική έκδοση*. Κατόπιν κάντε κλικ στο “λευκός πύργος Θεσσαλονίκη” για να παρακολουθήσετε ένα βίντεο που δίνει μια γενική εικόνα του μνημείου εσωτερικά ή στο “λευκός πύργος video tour” για την παρακολούθηση της αρχιτεκτονικής δομής του.

Αν θέλετε να δείτε τα μέρη του εσωτερικά (ισόγειο-6 όροφοι) κάντε κλικ σε όποιο από αυτά επιλέξετε για να παρακολουθήσετε το σχετικό βίντεο.

Χωριστείτε τώρα σε τρεις ομάδες. Η πρώτη να περιγράψει το Λευκό Πύργο εξωτερικά, η δεύτερη εσωτερικά και η τρίτη να κρίνει ποιας ομάδας η περιγραφή ήταν παραστατικότερη, αιτιολογώντας την κριτική της.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3

(Δίνεται διάγραμμα της παραλίας της Θεσσαλονίκης όπου καθορίζεται η θέση του Λευκού Πύργου).

Παρατηρείστε τη θέση του Λευκού Πύργου στο διάγραμμα αυτής της διαφάνειας ή επισκεφτείτε τη διεύθυνση http://www.saloniki.org/map/map_gr.htm και πατήστε κλικ στο “Λευκός Πύργος [στο Χάρτη]”.

Πηγαίνετε στην επόμενη διαφάνεια και με την τεχνική drag and drop τοποθετείστε το μνημείο στο σωστό σημείο του στο τοπογραφικό διάγραμμα του 1914.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 4

Πατήστε κλικ πάνω στη διεύθυνση <http://wikimapia.org/>. Εμφανίζεται δορυφορικός χάρτης της περιοχής του Λευκού Πύργου. Σέρνοντας τον κέρσορα πάνω του κάποια σημεία κιτρινίζουν και εμφανίζονται ετικέτες. Πατήστε κλικ στα σημεία αυτά για να διαβάσετε τις αντίστοιχες πληροφορίες.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 5

Μπείτε στην ιστοσελίδα <http://el.wikipedia.org/>, στην “αναζήτηση” πληκτρολογήστε Λευκός Πύργος και κάντε κλικ στο “Μετάβαση”. Από τον πίνακα περιεχομένων της σελίδας που θα εμφανιστεί επιλέξτε το θέμα που έχει οριστεί στην ομάδα σας. Με αντιγραφή και επικόλληση μεταφέρετε ό,τι σας χρειάζεται στο Word και συντάξτε ένα μικρό κείμενο με το πληροφοριακό υλικό που συγκεντρώσατε.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 6

Αντλείστε πληροφορίες για το θέμα που έχετε αναλάβει από την ιστοσελίδα <http://odysseus.culture.gr/>. Στην “Αναζήτηση” πληκτρολογήστε Λευκός Πύργος, κάντε κλικ στο βελάκι που βρίσκεται αμέσως δεξιά και στη σελίδα που ανοίγει κάντε κλικ στον υπερσύνδεσμο 1) Λευκός Πύργος (Θεσσαλονίκη). Με αντιγραφή και επικόλληση μεταφέρετε ό,τι σας χρειάζεται στο Word και επεξεργαστείτε το.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 7

Για τη χρήση του μνημείου σήμερα επισκεφτείτε την ιστοσελίδα <http://www.mbp.gr>. Κάντε κλικ σε όποια από τις πέντε φωτογραφίες-υπερσυνδέσμους θέλετε (βρίσκονται στο κάτω μέρος της σελίδας). Στη νέα σελίδα κάντε κλικ στη φράση “Λευκός Πύργος” (βρίσκεται στην κορυφή της σελίδας). Επεξεργαστείτε το υλικό που σας ενδιαφέρει, αφού το μεταφέρετε στο Word με αντιγραφή και επικόλληση.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 8

Η ομάδα που έχει αναλάβει να συγκεντρώσει στοιχεία για την ιστορία της Θεσσαλονίκης μπορεί να μπει σε μία από τις παρακάτω διευθύνσεις: <http://www.auth.gr>. Στη σελίδα που εμφανίζεται οδηγήστε τον κέρσορα στη λέξη “ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ” και από το Μενού που αναδύεται πατήστε κλικ στο

“ΑΠΘ και η πόλη της Θεσσαλονίκης”. Στη νέα σελίδα κάντε κλικ στο “Η πόλη της Θεσσαλονίκης”.

<http://virtualschool.web.auth.gr/1.4/Praxis/KotinisThessaloniki.htm>. Στη σελίδα που εμφανίζεται κάντε κλικ στο “ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ”.

<http://www.e-city.gr/thessaloniki>. Κάντε κλικ στην ιστορική περίοδο που σας ενδιαφέρει.

<http://el.wikipedia.org>. Στην “αναζήτηση” πληκτρολογήστε “Θεσσαλονίκη” και κάντε κλικ στο “Μετάβαση”.

<http://www.anoiktomouseio.gr>. Κάντε κλικ στο “Ιστορία της Θεσσαλονίκης”.

<http://lpth.org>. Κάντε κλικ στη φράση Ελληνική έκδοση. Στη συνέχεια κάντε κλικ στο “χρονογραμμή”.

<http://www.thessalonikicity.gr/politistika/library/kentro-istorias.htm>. Κάντε κλικ στο “Εικόνες της Θεσσαλονίκης”. Θα βρείτε πλούσιο φωτογραφικό υλικό για όλες τις ιστορικές περιόδους της πόλης.

Μεταφέρετε (με αντιγραφή και επικόλληση) τα στοιχεία που σας χρειάζονται στο Word και συντάξτε ένα μικρό κείμενο με τις πληροφορίες που συγκεντρώσατε.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 9

(Δίνονται τρεις αφίσες - ιατρικής εταιρείας, φεστιβάλ κινηματογράφου, ένωσης σκακιστικών σωματείων - στις οποίες εικονίζεται ο Λευκός Πύργος).

Οι παρακάτω αφίσες θέλουν να δώσουν ένα μήνυμα. Ποιο είναι αυτό; Εκτός από το λόγο ποιοι άλλοι κώδικες χρησιμοποιούνται για να μεταδώσουν το μήνυμα;

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 10

<http://www.thessaloniki.gr/portal/page/portal/TouristikosOdigos/Periigisi/XwroistorikouEndiaferontos/LeykosPyrgos>. Αντιγράψτε (με αντιγραφή και επικόλληση) τη διεύθυνση αυτή στη Γραμμή Διευθύνσεων του Google και πατήστε Enter. Είναι το κείμενο που εμφανίζεται πολυτροπικό; Απιολογείστε την απάντησή σας.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 11

(Δίνεται περιγραφικό κείμενο που αναφέρεται στο Λευκό Πύργο, στο οποίο υπάρχουν τρεις εικόνες του, οι δύο στατικές, η μία κινούμενη).

Να επισημάνετε τις λειτουργίες που έχουν οι εικόνες στο πολυτροπικό κείμενο.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 12

(Δίνεται περιγραφικό κείμενο με θέμα το Λευκό Πύργο).

Αφού διαβάσετε προσεκτικά το περιγραφικό κείμενο απαντήστε στα ερωτήματα:

- α) Ο συγγραφέας του σας δίνει την εντύπωση ότι μένει ακίνητος σ' ένα σημείο και από εκεί περιγράφει ή κινείται στο χώρο;
- β) Χρωματίστε μπλε τα ρήματα του κειμένου. Σε ποιο χρόνο βρίσκονται τα περισσότερα; Τι προσδίδει ο χρόνος αυτός στην περιγραφή; Υπάρχουν συνδετικά ρήματα; Γιατί;
- γ) Χρωματίστε κόκκινα τα επίθετα του κειμένου. Είναι πολλά ή λίγα; Διαβάστε το κείμενο χωρίς αυτά. Τι εντύπωση σας δημιουργείται; Τι ρόλο παίζουν τα επίθετα;

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 13

Μπείτε στη διεύθυνση <http://www.thessaloniki.gr>. Πατήστε κλικ στο "Εικόνες της Θεσσαλονίκης", στη συνέχεια στο "Η Θεσσαλονίκη σήμερα" και τέλος στο "Λευκός Πύργος". Εμφανίζονται τρεις εικόνες. Πατώντας κλικ πάνω τους να τις μεγεθύνετε. Με αντιγραφή και επικόλληση μεταφέρετε τις δυο πρώτες στο φύλλο εργασίας σας.

Να επαναλάβετε τη διαδικασία, αλλά αντί στο "Η Θεσσαλονίκη σήμερα" πατήστε κλικ στο "Θεσσαλονίκη 1800 - 1917". Μεταφέρετε τη δεύτερη και την τελευταία εικόνα στο φύλλο εργασίας σας.

Συγκρίνετε τις σύγχρονες με τις παλαιότερες εικόνες και συντάξτε στο Word ένα κείμενο δύο παραγράφων, όπου θα επισημαίνετε τις διαφορές τους. Περιγράψτε σε μία παράγραφο το περιεχόμενο μίας εικόνας ξεκινώντας από το μνημείο και καταλήγοντας στον περιβάλλοντα χώρο.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 14

(Δίνονται τρεις ασπρόμαυρες φωτογραφίες προσώπων, που φωτογραφίζονται με φόντο το Λευκό Πύργο).

Επιλέξτε μία από τις φωτογραφίες. Αφού την παρατηρήσετε προσεκτικά, περιγράψτε το περιεχόμενό της, ξεκινώντας από το χώρο και καταλήγοντας στο/-α πρόσωπο/-α.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 15

(Δίνονται δύο αποσπάσματα που αναφέρονται στο Λευκό Πύργο. Το ένα προέρχεται από λογοτεχνικό έργο και το άλλο από επιστημονικό περιοδικό).

Διαβάστε προσεκτικά τα αποσπάσματα και απαντήστε στα ερωτήματα:

- α) Από ποια είδη κειμένου προέρχονται; Από ποια στοιχεία τους βγάλατε τα συμπεράσματά σας;
- β) Ποιο από τα δύο σας φαίνεται πιο προσωπικό, πιο βιωματικό; Γιατί;
- γ) Ποιο από τα δύο περιγράφει με μεγαλύτερη ακρίβεια και σαφήνεια; Αιτιολογήστε την απάντησή σας με στοιχεία από το απόσπασμα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 16

Επισκεφτείτε τις παρακάτω ιστοσελίδες ή απλώς πατήστε κλικ επάνω τους

- α) <http://pentzikis.ekebi.gr/images/erga/16b.jpg>
- β) <http://www.thessalonikicity.gr/eikones/textni-photosel/vaf-pinak5.htm>

Θα δείτε δύο πίνακες ζωγραφικής όπου εικονίζεται ο Λευκός Πύργος. Επιλέξτε όποιον σας αρέσει και περιγράψτε στο Word σε δύο-τρεις παραγράφους τι απεικονίζει. Διαβάστε την περιγραφή στις άλλες ομάδες, οι οποίες θα πρέπει να φανταστούν τον πίνακα. Στη συνέχεια δείξτε τους το έργο τέχνης που περιγράψατε.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 17

Επιλέξτε μία από τις παρακάτω δραστηριότητες:

- α) Στη σχολική εφημερίδα που εκδίδετε, συμπεριλαμβάνετε ένα ένθετο για τη Θεσσαλονίκη. Σας ζητείται να γράψετε σ' αυτό δύο παραγράφους που να περιγράφουν το Λευκό Πύργο. Το κείμενό σας να είναι πολυτροπικό.
- β) Ένας αλλοδαπός φίλος σας προτρέπει να επισκεφτεί τη Θεσσαλονίκη. Στείλτε του ένα e-mail περιγράφοντας το Λευκό Πύργο, μορφοποιώντας και εμπλουτίζοντας το κείμενό σας με φωτογραφίες, χάρτες κ.τ.λ., ώστε να του κεντρίσετε το ενδιαφέρον να επισκεφτεί το μνημείο-σύμβολο της πόλης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Adam, J-M. (1999), *Τα κείμενα: τύποι και πρότυπα (αφήγηση, περιγραφή, επιχειρηματολογία, εξήγηση, διάλογος)*, Αθήνα: Πατάκης
2. Frey, K. (1999), *Η μέθοδος project: μια μορφή συλλογικής εργασίας στο σχολείο ως θεωρία και πράξη*, Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη
3. Kress G. & Van Leeuwen T. (1996), *Reading images. The grammar of visual design*, London: Routledge
4. Kress, G. (2000), «Σχεδιασμός του γλωσσικού προγράμματος σπουδών με βάση το μέλλον», *Γλωσσικός Υπολογιστής*, (<http://www.komvos.edu.gr/periodiko/periodiko2nd/glossika/print/kress/index.htm>), τόμ. 2
5. Βαϊνά Μ. (1997), «Θεωρητικό πλαίσιο διδακτικής της Τοπικής Ιστορίας για τον εικοστό αιώνα», Αθήνα: Gutenberg
6. Δρούλιας Γ. (1996), «Η περιγραφή», Αθήνα: Μίνωας
7. Κόμης Β. (2004), «Εισαγωγή στις εκπαιδευτικές εφαρμογές των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών», Αθήνα: Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών
8. Μασαγγούρας Η. (2001α), «Κειμενοκεντρική προσέγγιση του γραπτού λόγου», Αθήνα: Γρηγόρης
9. Μασαγγούρας Η. (2001β), «Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάθηση», Αθήνα: Γρηγόρης
10. Μασαγγούρας Η. (2003), «Η διαθεματικότητα στη σχολική γνώση», Αθήνα: Γρηγόρης
11. Νικολαΐδου Σ. & Γιακουμάτου Τ. (2001), «Διαδίκτυο και διδασκαλία», Αθήνα: Κέδρος

12. Παππάς Θ. Γ. (2002), «Η μεθοδολογία της έρευνας στις ανθρωπιστικές επιστήμες», Αθήνα: Καρδαμίτσας
13. Σολομωνίδου Χ. (1999), «Εκπαιδευτική τεχνολογία. Μέσα, υλικά, διδακτική χρήση και αξιοποίηση», Αθήνα: Καστανιώτης
14. Χοντολίδου Ε. (1999), «Εισαγωγή στην έννοια της πολυτροπικότητας», Γλωσσικός Υπολογιστής, (<http://www.komvos.edu.gr/periodiko/periodiko1st/thematikes/print/3/index.htm>), τόμ.1
15. Χρυσafiδης Κ. (2000), «Βιωματική-επικοινωνιακή διδασκαλία: η εισαγωγή της μεθόδου *project* στο σχολείο», Αθήνα: Gutenberg